

שו"ת בהלכה לשולחן שבת

מאת הרב משה חיים חנונו שליט"א

גיליון מס' 156

דיני החזרת תבשיל בשבת למקור חום, ודיני חימום מאכלים בשבת

מותר להשהות מערב שבת תבשיל על גבי אש מכוסה (גרופה או קטומה) כדי שימשיך להתבשל במשך השבת[1]. אולם, כאשר במהלך השבת מסירים את הקדירה מן האש - כדי להוציא ממנה מאכל וכדומה - ורוצים להחזירה על גבי האש, אסרו חכמים להחזירה כדרך שהוא נוהג בחול, מכמה טעמים:

מחזי כמבשל: ברגע שהוסרה הקדירה ממקור האש, בטלה השהייה המקורית. החזרתה מחדש נראית כנתינה בתחילה וכמעשה בישול בשבת[2].

חשש חיתוי: בעת הסרת הקדירה מהאש התבשיל מצטנן מעט, וקיים חשש שמא כשיחזירה יבוא לחתות בגחלים[3] כדי להגביר את החום[4].

כדי להתיר את החזרת הקדירה, קבעו חכמים תנאים מוגדרים. בהתקיים תנאים אלו, אין הפעולה נראית כ"הנחה חדשה" של תבשיל, אלא כהמשך ישיר של החימום מבעוד יום[5].

תנאי החזרה:

כדי להחזיר תבשיל למקור חום צריך להקפיד על התקיימותם של חמשת התנאים הבאים:

1. **שתהיה האש מכוסה (גרופה או קטומה):** מחזירים את הקדירה אך ורק על גבי מקור חום מכוסה שהאש אינה גלויה (כגון פלטה חשמלית, או כיסוי הלהבה בטט מתכת / נייר אלומיניום עבה)[6].
2. **מבושל כל צורכו:** התבשיל שבקדירה חייב להיות מבושל כל צורכו. אם הוא אינו מבושל כל צורכו, החזרתו לאש אסורה מדאורייתא משום איסור "בישול"[7].
3. **חום התבשיל (בתבשיל לח):** למנהג בני ספרד: מותר להחזיר תבשיל לח (שיש בו רוטב) רק אם הוא עדיין חם בשיעור שהיד סולדת בו. אם הצטנן מתחת לשיעור זה, אסור להחזירו משום איסור בישול[8]. למנהג בני אשכנז: מותר להחזיר כל עוד התבשיל עדיין פושר וראוי לאכילה מחמת חמימותו[9].
4. **שלא הונחה הקדירה על גבי קרקע:** רצף השהייה נשמר רק אם הקדירה לא הונחה על גבי הקרקע. הנחתה על גבי הקרקע נחשבת כסילוק גמור, והחזרתה נחשבת כנתינה בתחילה[10].
5. **חזרה על גבי הכירה ולא בתוכה:** ההיתר להחזיר את הקדירה רק על גבי הכירה ולא לתוכה (בכירה של זמנם היה מקום לבישול על גבה וגם בתוכה)[11], כדי שיהיה ניכר שאין החזרה לצורך בישול אלא לשמירת החום בלבד[12].

תנאים נוספים - לדעת הרמ"א הצריכו שני תנאים נוספים:

1. **עודה בידו:** שלא הניח את הקדירה מידו כלל משעת נטילתה.
2. **דעתו להחזיר:** שבשעת נטילת הקדירה הייתה דעתו להחזירה שוב[13].

הנחה לכתחילה במקום שאינו מיועד לבישול:

כללי "תנאי חזרה" נאמרו דווקא כאשר מחזירים קדירה למקום שדרך העולם לבשל בו (כגון על גבי כיריים).

אולם, במקום שאין הדרך לבשל שם כלל. כגון: כנגד המדורה - מקום שהוא חם, אך מרוחק מן האש באופן שאין דרך לבשל שם - מותר להניח שם בשבת מאכל יבש (שכבר מבושל כל צורכו) לצורך חימום.

על גבי רדיאטור ביתי - מכיוון שהוא מיועד לחימום החדר ולא לבישול, אין בהנחה זו 'מיחזי כמבשל' ולא גזרו בזה חכמים.

פלטה חשמלית - יש מתירים להניח תבשילים בשבת על גבי פלטה חשמלית לפי שאין דרך העולם לבשל על גבה, והדרך רק לחמם שם מאכלים. ויש מחמירים (כמו שנבאר בהמשך בע"ה)

במקומות אלו מותר להניח אפילו תבשיל יבש שהוצא ישירות מהמקרר בשבת, כיוון שההיכר ברור ואין חשש שיבואו לחתות באש. (בתבשיל לח יש להקפיד על דיני בישול אחר בישול כפי שנתבארו).

האם מותר להניח על גבי פלטה חשמלית (של שבת) או טס מתכת (בלעך) המכסה את הלהבה מאכלים מהמקרר לצורך חימום, או שמא צריך להקפיד שיתקיימו כל תנאי חזרה?

בגדר ההלכתי של פלטה החשמלית וטס המתכת (בלעך) ובדין הנחת מאכלים עליהם בשבת, נחלקו גדולי הפוסקים:

א. דעת המקלים (הנחה בתחילה): רבים מן הפוסקים (ובפרט מחכמי הספרדים) סוברים, כי הפלטה החשמלית וטס המתכת אין דרך לבשל עליהם כלל, והם מיועדים לשמירת חום המאכלים בלבד. על כן, דינם כמקום שאין הדרך לבשל בו (כדין ההיתר שהובא בשולחן ערוך לגבי חימום כנגד המדורה[14], או על גבי הקדירה שעל האש[15]), לשיטתם, מותר להוציא בשבת תבשיל יבש מן המקרר כגון פשטידה או בשר יבש מבושל כל צורכו ולהניחו בשבת על גבי פלטה של שבת או טס כדי לחמם עליהם, בלא צורך בתנאי חזרה[16].

ב. דעת המחמירים (הצרכת תנאי חזרה): פוסקים רבים (ומהם רבים מחכמי אשכנז) סוברים, שכיון שבימות החול רגילים לחמם ואף לבשל בישול איטי על גבי פלטה וטס מתכת, אין להקל בהם יותר מכירה גרופה וקטומה[17]. לשיטתם, אין להניח עליהם בשבת מאכל מן המקרר בתחילה. ומותר להחזיר עליהם

---

1 או שהתבשל התבשיל כחצי בישול לפי המנהג להקל כחנניה, או לרבנן במבושל כל צורכו ומצטמק ורע לו.

2 ואסרו חכמים נתינה לכתחילה בשבת אף על גבי כירה גרופה או קטומה, משום שנראה הדבר כמבשל בשבת במה שמעמיד את הקדירה במקום שהדרך הוא לבשל שם בימות החול. טעם זה מבואר בראשונים והובא בב"י סימן שיח סט"ו, וכן הוא בשו"ע סימן רנג סעיף ה, ובמשנ"ב ס"ק לז, נה, פז, ובסימן שיח ס"ק נט, צב. ויש לידע שטעם מחזי כמבשל אין כוונתו למראית העין כלפי אחרים, אלא אף כלפי האדם עצמו נראה לו הדבר כעין בישול, ויש חשש שיכשל להבא באיסור בישול, ולכן אמרו נראה כמבשל, ולא מראית העין של מבשל.

3 ואף תבשיל שמצטמק ורע לו שלא שייך בו עוד משום בישול, ואין חשש חיתוי כמו שנתבאר לגבי שהייה, מכל מקום אסרו בזה חכמים חזרה לכתחילה בלא תנאי חזרה, מפני שקרוב הדבר לבוא לידי איסור תורה, כיון שעושה בהם מעשה בשבת לחממם, ואין זה דומה לשהייה שהיא מערב שבת. ט"ז ס"ק יג, פמ"ג משב"ז סק"י, משנ"ב ס"ק לו, הלכה ברורה הלכה מג.

4 כן כתב הרא"ש, ר"ת בספר הישר סימן רלה רלז, מג"א ס"ק כו, תוספת שבת ס"ק כג, לד, הגר"ז סעיף טו ובקונטרס אחרון סק"ד, משנ"ב סק"ע, שעה"צ ס"ק לז, עה, חזו"א סימן לז ס"ק כו ד"ה נראה, ע"ע באגלי טל האופה ס"ק מח אות ג. אולם עיקר טעם זה באש שאינה גרופה או קטומה.

5 כמבואר בגמרא שבת דף לח ע"ב.

6 כמבואר בגמרא שבת לו ע"ב, וכ"פ הטור והשו"ע סימן רנג סעיף ב.

7 כמבואר בב"י וברמ"א סעיף ב, ואף אם נתבשל בשבת על ידי שהייתו מבעוד יום, מותר להחזירו, אולם בספק אם נתבשל כל צורכו אסור להחזירו, וכן אם יש בקדירה עצמות עוף אסור להחזירה ורק בבוקר מותר, ואם בבית זה לא אוכלים את עצמות העוף, יש להקל בספק אם כבר נתבשלו, דהיינו באמצע הלילה, עיין עוד הליכות שבת סימן שיח סעיף פד.

8 אף שאינו רותח ממש, כמבואר בטור ובב"י בשם הראשונים, וכ"פ השו"ע סעיף ב, {שיעור יד סולדת לחומרה הוא 71 מעלות, ויש אומרים 80 מעלות}, אולם עיין להב"ח בס"ק יג שחולק על הב"י ופוסק שגם אם עדיין היד סולדת בו אסור כיון שנח מרתיחתו, שאף שאין בו משום בישול מכל מקום חשוב כנתינה לכתחילה, וכ"כ העולת שבת סק"ב, הובא בכה"ח ס"ק לח, וכתב שלכן רבים מירא ה' לא נוהגים בחזרה כלל, משום שמא נח מרתיחתו, וגם משום המון העם הרואים, שמא ילמדו מהם להחזיר ואינם יודעים פרטי הדינים בזה, אולם למעשה מותר להחזיר בתנאי חזרה כפי הכרעת השו"ע, וכ"פ המג"א ס"ק יט, והמשנ"ב ס"ק נד.

9 כמבואר בשו"ע סימן שיח ס"ד, וברמ"א ובמשנ"ב שם סעיף טו, ובסימן רנג ס"ק נד, סח.

10 וזאת אף אם בנטילתו לקדירה היה בדעתו להחזירה. ב"י על פי הרמב"ם, שו"ע סעיף ב-ג. ויש חולקים שדעתו להחזיר מועיל אף בהניחה על גבי קרקע, עיין בה"ל ד"ה ודעתו להחזירה שכתב שאפשר שיש להקל שהוא מילתא דרבנן, אך בשעה"צ סק"נ כתב שקשה לפסוק נגד סתימת השו"ע להחמיר בזה.

11 על עובי דפנותיה מלמעלה או כנגד הפתח, וכן באופן שתחתית הקדירה בתוך חלל הכירה וקצתה בולט מלמעלה, כיון שרק כשמונחת הקדירה בקרקעית הכירה חשוב לתוכה שאסור, כפי שכתב הב"י וסתם כן בשו"ע, וכ"כ המג"א ס"ק כב, משנ"ב ס"ק נז, כה"ח ס"ק מג, ודלא כשיטת הטור שרק על עובי דפנותיה או על כיסויה חשוב על גבה, וכנגד הפתח חשוב הנחה בתוכה שאסור.

12 משנ"ב ס"ק נח, אולם התוספת שבת ס"ק כו כתב שהטעם הוא שמא יחתה, כיון שהגחלים בתוך הכירה, ואף שהיא גרופה, מכל מקום אי אפשר שלא יהיה שם מקצת גחלים.

13 דין זה מחלוקת בין האמוראים בגמרא בשבת לח ע"ב, ומסתפקת הגמרא לגבי הניחה על גבי ספסל, או שפינה ממיחם למיחם, ונחלקו הראשונים בדין זה למעשה, השו"ע בסעיף ב-ג פסק כהרמב"ם שרק הניחה על גבי קרקע אסור להחזיר, ולא מועיל בזה דעתו, אולם הרמ"א פסק להחמיר בזה כהרי"ף והטור שהצריכו לכל תנאי החזרה, אולם המשנ"ב ס"ק נו ובבה"ל ד"ה ודעתו להחזירה, הביא לדעות הראשונים שחולקים ומתירים בעודה בידו אף בלא דעתו, וכן בהניחה על גבי קרקע ודעתו להחזיר, והכריע למעשה להקל בעת הצורך בעודה בידו או בהניחה על גבי שולחן או ספסל כל שדעתו להחזיר, אך בהניחה על גבי קרקע לא הקל בזה אף בדעתו להחזיר, וכפי שכתב בשעה"צ סק"נ, שקשה להקל נגד השו"ע. ולגבי פינה ממיחם למיחם עיין שעה"צ ס"ק מז שמצדד להקל בזה, ועוד בהלכה ברורה בחלק בירור ההלכה ס"ק מו, מח, ושם כתב להקל במים כיון שמצטמק ורע לו הם עיי"ש עוד, וכן בהליכות שבת סימן רנג הלכה יט בהערה רכה שם.

14 שו"ע ושאר פוסקים סימן שיח סעיף טו.

15 שו"ע סימן רנג סעיף ה. אבל להטמין תחת הבגדים הנתונים על המיחם אסור. ועיין להגרש"ז אוירערבך מנחת שלמה תנינא סימן יב אות ח מה שכתב לבאר מדוע לא הותרה בזה הטמנה דרך אגב, אף שבסימן שיח במשנ"ב ס"ק נא מבואר להתיר הטמנה אגב הטמנת כלי אחר שהיה טמון מבעוד יום.

16 יחוה דעת ח"ב סימן מה, חזו"ע ח"א עמוד עח, וח"ד עמוד שדמ, וראה עוד ילקוט יוסף סימן רנג עמוד תקי מה שהרחיב בביאור ענין זה, ומה שהצריך השו"ע בסעיף ג לתנאי חזרה גם בהנחה על גבי קדירה ריקנית, יש לומר שדווקא בזמנם מאחר שלא היה להם אפשרות להנמיך את חום האש, ממילא גם בימות החול היו רגילים להניח קדירה ריקנית על גבי האש ועליה היו מניחים את הקדירה עם התבשיל כדי שלא תחרך, ונמצא שהוא דרך בישול, ולכן שפיר שייך בזה מחזי כמבשל, ולכן צריך תנאי חזרה.

17 וכן מחממים על גבה מרקים וכדומה דבר לח שיש בו איסור בישול, הגרש"ז אויערבך בספר מאור השבת ח"ב מכתב כג, ב, והגרי"ש אלישיב עיין שבות יצחק פ"ח, אור לציון עמוד רלו-רלז, וכתב שם להתיר רק על גבי המקום שאין שם גופי חימום

מאכל שהוסר מהם בשבת רק אם מתקיימים כל תנאי החזרה (מבושל כל צורכו, עודו חם/פושר, עודו בידו, דעתו להחזיר, ושלא הניחו על גבי קרקע)[18].

ג. דעת המחמירים ביותר (דינה כאש גלויה): יש מן האחרונים שהחמירו עוד יותר, ודנו את הפלטה החשמלית ככירה שאינה גרופה ואינה קטומה כלל (כאש גלויה), כיוון שלא נעשתה בה פעולה הניכרת להמעטת החום. לשיטה זו אסור להחזיר עליה שום מאכל בשבת ואפילו בהתקיים כל תנאי החזרה[19]. הפתרון לשיטה זו: אם מניחים על גבי הפלטה נייר אלומיניום (כסף) עבה הממעט את החום[20], הרי היא נחשבת ככירה גרופה וקטומה שמותר להחזיר עליה בתנאי החזרה[21].

פתרון המועיל לכתחילה גם לדעת המחמירים: כדי לצאת ידי חובת המחמירים (שיטה ב, ג) ולהתיר הנחת תבשיל יבש מן המקרר בתחילה בשבת, יש להניח על גבי הפלטה (או על גבי טס המתכת) כלי ריק הפוך (כגון מגש, צלחת מתכת או תבנית הפוכה), ועליו להניח את הקדירה עם התבשיל היבש, כיון שהנחת הכלי הפוך מהווה היכר ניכר ושינוי מפורש מדרך הבישול, מותר הדבר לכל הדעות בלא שום צורך בתנאי חזרה[22].

תבשיל יבש המבושל כל צורכו, שהמשך בישולו משביח אותו (מצטמק ויפה לו) - אם הסירו אותו מן האש בשבת, האם מותר להחזירו עליה כדי שיצטמק עוד, ומה הדין כאשר התבשיל הצטנן לגמרי?

תבשיל יבש המבושל כל צורכו - שאין בו עוד משום איסור בישול - מותר להחזירו על גבי האש בהתקיים תנאי החזרה (אש שאינה גלויה, מבושל כל צורכו, שלא הונח על גבי קרקע), ואפילו במקום שהצימוק והמשך הבישול משביחים אותו[23].

אם התבשיל הצטנן לגמרי, מעיקר הדין מותר להחזירו על גבי האש בהתקיים תנאי החזרה, שכן אין בישול אחר בישול ביבש. אולם יש מחמירים שאם הצטנן לגמרי אסור להחזירו, שכיון שהצטנן בטלה השהייה הראשונה, והחזרתו כעת נחשבת כנתינה חדשה לכתחילה[24].

כאמור, לשיטות המקלות שמחשיבות את ה"פלטה של שבת" כמקור חום שאין דרך לבשל עליו (שאין בה משום "מחזי כמבשל"), מותר להניח עליה בתחילה תבשיל יבש צונן שבשל כל צורכו, אפילו אם התבשיל ממשיך להצטמק ולהשתבח בכך.

גדר תנאי החזרה

ראובן התכופף להניח את סיר הטשולנט על הרצפה כדי לסדר את הסירים שעל הפלטה. ברגע שהסיר נגע ברצפה צעקו לו: 'אל תעזוב!'. ראובן נעצר כשידו עדיין אוחזת בידית הסיר ולא שחרר אותה. האם מותר לו עכשיו להחזיר את הסיר לפלטה?

בשאלת סיר שהונח על גבי הקרקע בעוד ידו אוחזת בו, נחלקו הפוסקים:

שיטת המקילים: יש שכתבו שכל עוד לא הסיר את ידו מן הסיר, אינו נחשב כמי שביטל את שהייתו הראשונה, ומותר להחזירו על גבי האש[25].

אולם, דעת רוב הפוסקים להחמיר בזה, שכן הנחה על גבי הקרקע מפסיקה את רצף השהיה, ואין אחיזת היד מועילה לבטלה. מכל מקום, אם לא הונח מלוא משקלו על הקרקע, אלא חלק ממנו נתמך באוויר על ידי אחיזת היד - לכל הדעות אין זו "הנחה על הקרקע" ומותר להחזירו[26].

כל האמור הוא לשיטות המחמירים בפלטה חשמלית ומצריכים בה תנאי חזרה. אולם, לשיטות המקלות שמחשיבות את הפלטה של שבת כמקור חום שאין דרך לבשל עליו (שאין בה משום "מחזי כמבשל"), מותר להניח עליה בתחילה תבשיל יבש צונן שבשל כל צורכו, גם אם הונח לגמרי על גבי הקרקע.

בזמננו שאין דרך בני האדם להניח סירים וקדירות על גבי הרצפה (הקרקע), אלא מניחים אותם על גבי השיש שבמטבח או על גבי השולחן - האם הנחה על השיש או השולחן נחשבת כ"הנחה על גבי קרקע" שאוסרת להחזיר, או שמא כיוון שאין זו קרקע ממש מותר להחזיר?

יש מן הפוסקים שכתבו שבזמננו הנחה על גבי השיש או השולחן נחשבת כהנחה על גבי הקרקע המפסיקה את רצף השהיה. ובפרט כשמניח על גבי השיש - שהוא מחובר לקרקע, כיוון שכך דרך ההנחה בזמננו, הרי זה נחשב כסילוק וניתוק גמור מן השהייה הראשונה[27]. לעומתם, יש פוסקים הסוברים שלא חילקו חכמים בגזירתם בין זמנם לזמננו, וכל שלא הניחה על הקרקע ממש (אף שהניח על השיש והשולחן) - לא נחשב הדבר כהנחה המפסיקה, ומותר להחזיר את הסיר לפלטה (בהתקיים שאר תנאי החזרה)[28].

ולכן, נכון לכתחילה שהרוצה להוריד סיר מן הפלטה בשבת על מנת להחזירו, יזהר שלא להניחו ישירות על גבי השיש או השולחן, אלא יניח מבעוד מועד מגבת יבשה או כלי על גבי השיש, ועליהם יניח את הסיר. בהפסק זה מועיל הדבר לכל הדעות שלא ייחשב כסילוק, ומותר להחזירו לפלטה[29].

כאמור לעיל, לשיטות המקלות שמחשיבות את הפלטה של שבת כמקור חום שאין דרך לבשל עליו (שאין בה משום "מחזי כמבשל"), מותר להניח עליה בתחילה תבשיל יבש צונן שבשל כל צורכו, בכל אופן.

אדם שהסיר תבשיל מעל גבי האש והניחו על גבי הקרקע בטעות (כגון שסבר בליל שבת שזהו הסיר של הלילה, ומיד לאחר שהניחו נוכח לגלות שהוא מיועד לסעודת הבוקר) - האם הנחה בטעות נחשבת כסילוק המונע את החזרתו? ומה הדין אם נפלה הקדירה מידו על גבי הקרקע?

הסיר והניח בטעות: דעת רוב הפוסקים שאפילו נעשתה ההנחה בטעות, כיוון שבפועל הונחה הקדירה על גבי הקרקע, נחשב הדבר כמעשה סילוק ואסור להחזירה על גבי האש[30]. אולם, יש פוסקים המקלים בזה (ובפרט לבני אשכנז המקילים לעת הצורך כדעת הר"ן שאם הקדירה הוסרה בשבת עצמה מותר להחזירה)[31].

נפלה הקדירה מידו: אם נפלה הקדירה מידו על גבי הקרקע, מותר להגביהה ולהחזירה לפלטה (בהתקיים שאר התנאים), כיוון שלא הייתה כאן כלל כוונה של מעשה הנחה[32].

לשיטות המקלות שמחשיבות את הפלטה של שבת כמקור חום שאין דרך לבשל עליו (שאין בה משום "מחזי כמבשל"), מותר להניח עליה בתחילה תבשיל יבש צונן שבשל כל צורכו, בכל אופן, ללא תנאי חזרה.

במקום שבו מונחות קדירות של אנשים שונים על גבי כירה מכוסה או פלטה (כגון בישיבות וכדומה), ואדם נטל בטעות את קדירת חברו במחשבה שהוא נוטל את קדירתו שלו - האם מותר להחזיר את הקדירה בחזרה לפלטה?

אם הקדירה עדיין בידו או שהניחה על גבי מגבת שעל השיש: יש להקל להחזירה על גבי הכירה, ואף על פי שבשעת הנטילה לא הייתה בדעתו להחזירה (שהרי חשב שזו קדירתו ובא לאוכלה), כיוון שלא הניחה על גבי הקרקע - לא נחשב הדבר כסילוק גמור.

אולם, אם הניחה על גבי הקרקע: אסור להחזירה על גבי הכירה. ואף על פי שהקדירה אינה שלו, לא אמרינן בזה "אין אדם אוסר דבר שאינו שלו", לפי שדין סילוק והנחה הוא איסור הנוצר מתוך מעשה בגוף החפץ, ולא איסור התלוי במחשבה או בבעלות[33].

אולם, לשיטות המקלות שמחשיבות את הפלטה של שבת כמקור חום שאין דרך לבשל עליו (שאין בה משום "מחזי כמבשל"), מותר להניח עליה בתחילה תבשיל יבש צונן שבשל כל צורכו, בכל אופן, ללא תנאי חזרה.

וכן בטס מתכת (בלעך) כשמניח במקום שאין להבה תחתיו. אולם בארון חימום המצוי במוסדות ציבור יש להקל יותר אף לדבריהם, היות ואין רגילות כלל לבשל שם בימות החול, ואף אין רגילות לחמם שם מאכלים לחים, אלא אחר הבישול בעודם חמים, מכניסים אותם לארון חימום והוא שומר על חומם זמן רב, ואף אם ניתן לבשל בחומו, מכל מקום אין דרך כלל לבשל בו, הליכות שבת סימן שיח עמוד תרכח.

18 ודחו האחרונים את ראיית המקילים ממה שהתיר השו"ע (סעיף ה) להניח פאנדיש על גבי קדירה לחימום, ממה שאסר השו"ע (סעיף ג) להניח על גבי קדירה רקנית בלי תנאי חזרה וכתבו לחלק בזה בג' דרכים: א. תוספת שבת (ס"ק מה) ופמ"ג (הובא בבה"ל ס"ג ד"ה ויזהר) חילקו בין הנחה על גבי קדירה מלאה לריקנית, שבקדירה ריקנית הצריך השו"ע (סעיף ג) תנאי חזרה מפני שגם בחול רגילים להניח קדירה על גבי קדירה ריקנית כדי שלא תחרך ונמצא שהוא דרך בישול ושייך בזה מחזי כמבשל (ואף שהרואה אינו יודע האדם עצמו, אור שמח הלכות שבת פ"ג, ילקוט יוסף עמ' תקי). ב. המג"א (סימן שיח ס"ק כו) שכל ההיתר בהנחה על גבי קדירה הוא דווקא בדבר יבש שאין בו משום בישול, מה שאין כן בתבשיל לח שהצטנן שיש בו משום בישול לכך החמירו והצריכו תנאי חזרה ועיין הלכה ברורה (סימן רנג הלכה לא, לו). ג. הר"ן (פ"ג דשבת יט ע"א ד"ה תנו רבנן, הובא בב"י סעיף ה) ודגול מרבבה (הובא בבה"ל שם) חילקו בסוגי התבשילים, שדווקא במאכלים כגון פת או פשטידא מלאה בשר וכדומה שבוודאי אין דרך הכנתם בהנחה על גבי קדירה מותר להניחם בתחילה כיוון שאין בזה מחזי כמבשל כלל.

19 חזו"א הובא באורחות רבנו ח"א עמוד קב, ובחדש עמוד קצו, שבות יצחק שהיה וחזרה פ"ח אות א בשם הגרי"ש אלישיב, חוט שני ח"ב פכ"ו סק"ו ובשבעה"צ שם ס"ק נב, שו"ת שמש ומגן ח"א סימן נג.

20 אך נייר כסף דק לא מועיל לזה, היות ולא ניכר בו המעטת החום, ובפרט שיש הרבה שמניחים אותו בקביעות כדי לשמור על נקיון הפלטה.

21 שבות יצחק וחוט שני שם.

22 שבט הלוי ח"א סימן צא, שש"כ פ"א הערה קכו, אורחות שבת ח"א פ"ב הלכה סו, אלא שכתב שם שלדעות המחמירים בפלטה שלא נקראת גרוף וקטום, ממילא הוא כיסוי אחד ועדיין יצטרכו תנאי חזרה, אלא שגם לדבריהם יועיל אם מניחה על גבי הנייר כסף. ועיין עוד הליכות שבת סימן שיח עמוד תריד לגבי חימום על גבי קדירה, ועמוד תרכב לגבי פלטה חשמלית שכתב לבאר בהרחבה את שיטות הפוסקים וטעמיהם.

23 בה"ל סעיף ב ד"ה מותר להחזירה.

24 שיטת המג"א ס"ק לו לאסור, וכ"פ הגר"ז סי"ח, ובבה"ל ס"ה ד"ה ולבלבד, הביא את המג"א שכן ביאר את הרמ"א שם, וכתב שבגר"א מבואר שאין זו כוונת הרמ"א, ולפי זה אין מקור לחידוש המג"א, ונראה שכך נוקט להלכה, וכ"פ החזו"א סימן לז סק"י להקל בזה, אולם המשנ"ב ס"ק סח הביא את המג"א, ומשמע שחושש לו לכתחילה, וכן נראה בסימן שיח בשעה"צ ס"ק מו, וכ"פ באור לציון פי"ז תשובה ז, שיש לחוש לכתחילה למג"א, שכן מבואר בראשונים, והקל בזה רק בשעת הדחק, אולם בחזו"ע ח"א עמוד פ כתב להקל בזה לכתחילה.

25 בשו"ת אגרות משה (חלק ד סימן עד אות לג) כתב לדייק מדברי הגמרא והשולחן ערוך שנקטו לשון "הניחה על גבי קרקע" ולא "העמידה על גבי קרקע", שמכל מקום שעדיין ידו אוחזת בה אינה נקראת מונחת על גבי קרקע.

26 הגרי"ש אלישיב שבות יצחק שהייה וחזרה פי"ד אות ב, הגר"נ קרליץ חוט שני ח"ב פכ"ז סוף סק"א, ולדעת השו"ע יש להחמיר יותר שהרי אין שום השפעה לאחיזתו מלבד שמוכיח שבדעתו להחזיר, והרי בקרקע לא מועיל דעתו, כמבואר בב"י בדעת הרמב"ם וכן סתם השו"ע ס"ב וכן מוכח בס"ג, וכ"כ הבה"ל ד"ה ולא הניחה, ובשעה"צ סק"נ, וכן פסק המקור חיים (לבעל החוות יאיר קיצור הלכות ס"ב ד"ה ועודה) וכ"פ המהר"ם שיק סימן קיז, ובתורת חיים סופר כתב להלק בזה בין כלי גדול שבעל כרחו מניחו על גבי קרקע, ובזה יש להקל כל שלא הסיר ידו ממנו, לבין כלי קטן שיכול להחזיקו בידו שבזה אפילו לא הסיר ידו ממנו יש לאסור, ועיין עוד מאור השבת ח"ב עמוד שז, ובהלכה ברורה הלכה לג ובחלק בירור ההלכה ס"ק לא.

27 פתח הדביר סק"ב, אור לציון ח"ב פי"ז תשובה ו, שבט הלוי ח"א סימן סז אות ג, מנחת יצחק קול התורה חמ"ב עמוד טו אות ז.

28 אגרות משה ח"ב סימן סט, שבות יצחק ח"ב עמוד קנה בשם הגרש"ז אויערבך והגרי"ש אלישיב, חוט שני ח"ב עמוד קכג.

29 הלכה ברורה הלכה לד והרחבה בבירור ההלכה שם ס"ק לב, ושם כתב שהדבר תלוי בביאור עיקר הדין שהצריכו שלא להניח על גבי קרקע, אם הוא כדי שלא יעשה דבר המוכיח להדיא שאין דעתו להחזירה, ואם כן גם בהניח על גבי השיש מצוי הדבר שמחזירים על האש, ואין זה סילוק גמור, או שצריך שיעשה בפועל מעשה המוכיח שדעתו להחזירה, ואם כן אף במניח על השיש יש להחמיר, עיי"ש עוד.

30 כן מתבאר מדברי הרע"א על השו"ע שהובא בבה"ל ד"ה ולא הניחה לגבי דין הניח קדירת חברו, בצל החכמה ח"ד סימן קלז אות יח, משנה הלכות תנינא ח"א סימן קצח, חוט שני פכ"ז סעיף א, ועוד בהלכה ברורה הלכה לה, הליכות שבת הלכה טו.

31 שביתת השבת דיני שהייה והטמנה שבסוף מלאכת מבשל, באר רחובות ס"ק מז, אבן ישראל ח"ח סימן כ אות ז, שבט הקהתי ח"ג סימן קב, שולחן שלמה סק"כ, ועוד.

32 שולחן שלמה ס"ק כא, ב, ולא דמי לדברי הרע"א הנ"ל בהניח קדירת חברו כיון ששם הניח בכוונה להניחה ורק שהיה זה בטעות, וכאן לא היה כלל כוונה להניח.

33 עיין רעק"א על השו"ע הובא בבה"ל ד"ה ולא הניחה על גבי קרקע שתלה דין זה במחלוקת הראשונים בדין כלאי הכרם, ועיין באבי עזרי קמא פ"ג מהלכות שבת ה"י מה שכתב להשיג על דבריו בזה, אך למעשה אם הקדירה בידו יש להקל שלדעת השו"ע רק בהניח על גבי קרקע הוי סילוק ואף למחמירים מצדד הבה"ל ד"ה ודעתו להחזירה להקל בעודה בידו בלא שהיה דעתו להחזיר.